

בבית המשפט העליון

רע"א 7195/18

לפני: כבוד השופט נ' הנדל

המבקשת: FEYHA MARITIME LTD.

נגד

המשיבות: 1. מילובר מכון מרכזי לתערובות בע"מ
2. הפניקס חברה לביטוח בע"מ

בקשת רשות ערעור על החלטת בית המשפט המחוזי חיפה
מיום 29.08.2018 ברע"א 8468-03-18 אשר ניתנה על ידי
כב' השופט י' גריל

בשם המבקשת: עו"ד רועי כהן; עו"ד טלי רוד

בשם משיבה 1: עו"ד עדי מיכלין

בשם משיבה 2: עו"ד אילן אורלי

פסק-דין

במרכז ערעור זה ניצבות שתי סוגיות משפטיות המצויות בתפר של משפט ימי ודיני התיישנות על-פי הדין המחייב המעוגן בכללי האג-ויסבי. השאלה הראשונה היא האם הגשת תביעה כנגד מוביל ימי על-ידי מי שאינו זכאי לכך, מאפשרת לעצור את מירוץ התיישנות? השאלה השנייה היא האם הגשת תביעה על-ידי מבטח מטען כנגד מוביל ימי, עוצרת את מירוץ התיישנות ביחס לתביעת בעל המטען המבוטח את המוביל הימי? המשותף לשתי השאלות הוא כי בעל דין רלוונטי שהגיש את תביעתו לאחר תקופת התיישנות של שנה, טוען כי הוא יכול "לרכב" על-גבי תביעה של גורם אחר שהוגשה בטרם חלפה שנה.

רקע

1. מונחת לפניי בקשת רשות ערעור על החלטת בית המשפט המחוזי בחיפה (רע"א 7195/18, כב' השופט י' גריל), אשר דחה בקשת רשות ערעור על החלטת בית משפט

השלום בחיפה (ת"א 10139-02-16, כב' סג"נ השופטת א' דגן), בגדרה נדחתה בקשת המבקשת לסלק את תביעת המשיבה על הסף מחמת התיישנות.

על-פי הנטען בכתב התביעה, משיבה 1 (להלן: המשיבה או מילובר תערוכות) ייבאה ארצה מטען תירס מאוקראינה (להלן: המטען), באמצעות אנייה שכבועלות המבקשת (להלן: המבקשת או האנייה), אשר בוטח בפוליסה ימית על-ידי משיבה 2 (להלן: הפניקס). אלא שהמטען לא הגיע ליעדו, עקב דלקה שפרצה באנייה ביום 13.5.2015 וגרמה לו לנזק חמור.

2. ביום 4.2.2016 הגישה מילובר תערוכות תביעה לבית משפט השלום כנגד מבטחת המטען – הפניקס (ת"א 10139-02-16; להלן: תביעת מילובר תערוכות), וזו הגישה ביום 5.4.2016 הודעת צד ג' לאנייה. בהמשך תוקן כתב התביעה כך שהאנייה תהיה נתבעת נוספת בתיק – תיקון אשר אושר ביום 24.4.2016. בכתב התביעה המתוקן נטען כי ככל שמילובר תערוכות לא תזכה לפיצוי מהפניקס על מלוא הנזק שנגרם לה, אזי על האנייה לפצותה בגין היתרה, שכן הנזק אירע כשהמטען היה בחזקתה וכתוצאה מרשלנותה. בכתבי ההגנה הכחישה האנייה את המיוחס לה.

באותו יום שבו הגישה הפניקס הודעת צד ג' כנגד האנייה, 5.4.2016, היא הוסיפה והגישה תביעה נוספת כנגד האנייה באותו עניין, בפני בית המשפט המחוזי בחיפה בשכתו כבית המשפט לימאות (ת"ח 16-04-7093, כב' השופט ר' סוקול; להלן תביעת הפניקס). ביחס לתביעה זו ניתן ביום 24.9.2017 פסק דין המאשר הסדר פשרה בין הצדדים. יוער כי על אף הסדר פשרה זה, הותירה מילובר תערוכות את תביעתה כנגד האנייה על כנה, ככל הנראה משום שלא זכתה, לטענתה, לכיסוי מלא מהפניקס בגין הנזק שנגרם למטען.

האנייה הגישה לבית משפט השלום בקשה לסילוק על הסף, בטענה שלמילובר תערוכות אין עילת תביעה כנגדה, משום שלפי שטרי המטען שהונפקו, הנשגר הוא "מילובר אגודה שיתופית חקלאית בע"מ" (להלן: מילובר אגש"ח) ולא מילובר תערוכות. בהתאם, נפסק כי מילובר תערוכות אכן אינה צד לשטר מטען, אינה בעלת המטען, אינה הגורם שמכר את המטען כניצולת ואינה המבוטחת שקיבלה תגמולי ביטוח בגין הנזק הנטען וכי אין לה זכות תביעה כנגד האנייה.

מילובר תערוכות טענה כי ניתן לתקן את כתב התביעה כך שהתובעת תהא מילובר אגש"ח, אלא שהאנייה השיבה כי גם במצב דברים זה, אין עילת תביעה כנגדה

בגין הנזק שנגרם למטען, שכן חלה התיישנה מהותית. הוראת ההתיישנות החלה על המקרה מופיעה בסעיף III(6) לכללי האג-ויסבי המעוגן בפקודת הובלת טובין בים, והיא קובעת כדלקמן (בנוסחה בשפה העברית, כפי שהיא מופיעה בתוספת לפקודת הובלת טובין בים):

בכפוף להוראות סימן 6א, יהיו המוביל וכלי השיט פטורים, בכל מקרה, מאחריות כלשהי לגבי הטובין, אלא אם כן הוגשה תביעה לבית משפט תוך שנה אחת ממועד מסירת הטובין או מן המועד אשר בו אמורים היו להימסר; אולם, ניתן להאריך את התקופה האמורה, אם הסכימו על כך הצדדים לאחר שנוצרה עילת התביעה (ההדגשה הוספה).

יושם אל לב, לשון הסעיף הרלוונטי מתייחסת לפטור מאחריות המותנה בהגשת תביעה, דהיינו להתיישנות מהותית, כפי שיובהר בהמשך.

האנייה טענה בפני בית משפט השלום כי כלל לא הוגשה בקשה לשינוי או תיקון כתב התביעה, וממילא, גם לו זו תוגש, אין בכך כדי לסייע למילובר תערובות או למילובר אגש"ח. המטען יובא לארץ ביום 13.05.2015 ובהתאם להוראת ההתיישנות האמורה, המועד האחרון להגשת תביעה כנגד האנייה בגין נזק למטען חלף, לכל המאוחר, כשנה לאחר מכן. מאחר שתקנה 26(ב) לתקנות סדר הדין האזרחי, התשמ"ד-1984 (להלן: תקנות סדר הדין האזרחי) קובעת כי לעניין התיישנות, במקרה של הוספת או החלפת בעל דין בכתב התביעה, יראו במועד התיקון כמועד פתיחת ההליך, הרי שגם אם כתב התביעה יתוקן כך שמילובר אגש"ח תהא התובעת, מועד התיקון יהיה לאחר מועד התיישנותה של התביעה. עוד הודגש על-ידי האנייה כי התיישנות מכוח כללי האג-ויסבי אינה התיישנות דיונית פרוצדורלית אלא התיישנות מהותית שפירושה שזכות התביעה פקעה ואינה קיימת עוד ומכאן שיש לפרשה בזהירות.

מילובר תערובות טענה בתגובה כי תכלית הוראת ההתיישנות המעוגנת בכללי האג-ויסבי, המגבילה את תקופת הגשת התביעה לשנה, היא לאפשר למוביל הימי לגבש את ראיותיו ובמקביל למנוע ממנו לקבוע תקופת התיישנות קצרה יותר במסגרת שטרי המטען. לטענתה, מאחר שהאנייה גיבשה ושמרה את הראיות המתאימות, בין היתר נוכח התנהלותה לאחר האירוע וכן משום שהוגשה כנגדה תביעת הפניקס בטרם חלפה שנה מהמועד שבו המטען יובא לארץ, אין הצדקה לקבוע כי התביעה כנגדה התיישנה. עוד נטען כי כללי האג-ויסבי קובעים כי התביעה כנגד האנייה תתיישן לאחר שנה, אלא אם כן "הוגשה תביעה לבית משפט תוך שנה", וכי יש בתביעת הפניקס כדי למלא אחר תנאי זה ובכך להביא לפקיעתו של כל פטור העומד לאנייה. בנוסף, נטען כי הואיל ואין בתיקון

כתב התביעה על-ידי הוספת או החלפת תובעת כדי לשנות את עילת התביעה, אין לראות את מועד התיקון כמועד הרלוונטי למניין תקופת ההתיישנות.

3. בית משפט השלום דחה את בקשת האנייה לסילוק תביעת מילובר תערוכות על הסף. נקבע כי הוספת מילובר אגש"ח כתובעת מהווה תיקון טכני פורמלי בלבד, ומקום שניתן לתקן טעות טכנית כדי למנוע סילוק על הסף וחסמת הגישה לערכאות – ראוי יהיה לעשות זאת. אמנם תקנה 26(ב) לתקנות סדר הדין האזרחי קובעת כי המועד הרלוונטי למניין תקופת ההתיישנות במקרה דנן הינו מועד הגשת כתב התביעה המתוקן, אלא שיש לבחון את מהות התיקון ולא לראות בפורמליות חזות הכל. כך, בין אם התובעת היא מילובר תערוכות ובין אם מילובר אגש"ח, הרי שאין שוני מהותי בין התביעות: העילה נגד האנייה היא אותה עילה, הסעד המבוקש הוא אותו סעד והנזק שנגרם, לכאורה, הוא אותו נזק. על כן מדובר בתיקון פורמלי גרידא. בית משפט השלום הדגיש כי מאחר שהאנייה ממילא נערכה לתביעה כנגדה – אספה ראיות, גבתה עדויות וכיו"ב, שינוי שם התובעת לא פוגע ביכולתה להתגונן ומשכך לא חותר תחת תכלית הוראת ההתיישנות המהותית המעוגנת בכללי האג-ויסבי. בהתאם, דחה בית משפט השלום את הבקשה לסילוק על הסף והורה למילובר תערוכות להגיש כתב תביעה מתוקן.

4. על החלטה זו הגישה האנייה בקשת רשות ערעור לבית המשפט המחוזי, אשר נדחתה לגופה, אם כי מסיבות אחרות מאלו שהנחו את בית משפט השלום. בית משפט קמא קבע כי הפסיקה שהנחתה את בית משפט השלום בהחלטתו, נשענת על שיקולים הנוגעים להתיישנות דיונית, ולא מהותית, ועל כן לא ניתן היה לבסס עליה את ההחלטה במקרה דנן. הדרך שבה הילך בית המשפט המחוזי היא פרשנות התיבה "אלא אם כן הוגשה תביעה לבית משפט תוך שנה אחת", המופיעה בהוראת ההתיישנות שבכללי האג-ויסבי. דהיינו, בית המשפט בחן האם ישנן תביעות שהוגשו כנגד האנייה תוך שנה מיום 13.5.2015, אשר יש בהן כדי לעצור את ההתיישנות עילת התביעה של מילובר אגש"ח. נמצא כי ישנן שתי תביעות שעשויות להיות רלוונטיות: תביעת מילובר תערוכות, אשר התאריך הרלוונטי לענייננו הוא ביום 24.4.2016 – הוא התאריך שבו אושרה הגשת כתב התביעה המתוקן, שבמסגרתו נוספה האנייה כנתבעת נוספת; ותביעת הפניקס, אשר הוגשה ביום 5.4.2016.

באשר לתביעת מילובר תערוכות, נקבע כי קיים קושי לראות בה כתביעה המקיימת את התיבה "הוגשה תביעה לבית משפט", היות שלמילובר תערוכות אין זכות תביעה כנגד האנייה, כך שלא מדובר בתביעה תקינה בין צדדים מתאימים. אולם, באשר לתביעת הפניקס, נפסק כי יש בה כדי לעצור את מירוץ ההתיישנות. בית המשפט המחוזי

הסתמך, בין היתר, על ההלכה שנקבעה בע"א 6260/97 Polska Zegluga Morska¹ ועל הדין הזר שנסקר במסגרתה, וקבע כי על מנת לענות על הדרישה העוצרת את הוראת ההתיישנות שבכללי האג-ויסבי, שלפיה "הוגשה תביעה לבית משפט", די בכך שתוגש תוך שנה תביעה כנגד המוביל הימי לבית משפט מוסמך כלשהו, על-ידי צד שהיה זכאי לתבוע, על-מנת לאפשר לגורם אחר להגיש תביעה, לאחר חלוף השנה. לפיכך, הואיל והפניקס הגישה תביעה כנגד האנייה בתוך שנה ממועד מסירת המטען לבית המשפט המוסמך לכך, והצדדים אינם חלוקים כי הפניקס הייתה רשאית להגיש תביעה זו, והתביעה היא באותו עניין, די בכך כדי לעצור את ההתיישנות. אשר על כן נקבע על-ידי בית המשפט המחוזי כי אין מקום לסלק את תביעת מילובר תעשיות על הסף מחמת התיישנות. מכאן בקשת רשות הערעור המונחת לפניי.

טענות הצדדים

5. האנייה טוענת כי החלטות בתי משפט קמא מנוגדות להוראת ההתיישנות המעוגנת בכללי האג-ויסבי, שכן מדובר בהתיישנות מהותית המפקיעה את זכות התביעה עצמה. לגישה, לא ניתן להסתפק בהגשת תביעה אחת ויחידה על-ידי תובע כלשהו, בעל זכות תביעה, בתוך שנה ממועד מסירת הטובין או מהמועד אשר בו הם היו אמורים להימסר, כדי לשלול לתקופה בלתי מוגבלת את טענת ההתיישנות מהמוביל הימי. עוד טוענת האנייה כי החלטות אלו אינן עולות בקנה אחד עם הפסיקה בנושא ועם תכלית הוראת ההתיישנות האמורה. כן הודגש כי למילובר אגש"ח אין כל סיבה מוצדקת לאי הגשת התביעה במועד.

מילובר תערובות סומכת ידה על החלטת בית משפט קמא, וטוענת כי האנייה ממילא נערכה לאיסוף ראיות לקראת הליך משפטי, כך שאין בשינוי זהות התובעת כדי לפגוע בה. עוד נטען כי החלטת בית משפט קמא עולה בקנה אחד עם פסיקתו של בית משפט זה, ובפרט עם עניין Polska. כן נטען כי אין הצדקה משפטית להתערב בהחלטה קמא ב"גלגול שלישי", במיוחד שעה שניתן לערער עליה במסגרת פסק הדין הסופי. הפניקס טוענת כי היא משיבה פורמלית בלבד ואינה נוטלת חלק פעיל בהליך.

דיון והכרעה

6. בקשת רשות ערעור כשמה כן היא – אין מדובר בערעור בזכות. על המבקשת להראות כי נגרם לה עיוות דין או שבקשתה מעלה שאלה עקרונית בעלת חשיבות ציבורית

או כללית, החורגת מעניינם של הצדדים. בענייננו לא רק שמדובר ב"גלגול שלישי", אלא בערעור על החלטה אחרת שאינה מסיימת את ההתדיינות בין הצדדים. במסגרתה יש לבחון את טיב הצורך בהכרעה מיידית בשאלת נכונותה של ההחלטה, לעומת האפשרות לערער עליה במסגרת הערעור על פסק הדין הסופי. ככל שההחלטה בעלת השפעה משמעותית יותר על זכויות הצדדים או שעלול להיגרם לצד להליך נזק בלתי הפיך או שעשוי להתנהל הליך מיותר או בדרך שגויה, ייטה בית המשפט לקבל את הבקשה (סעיף 41(ב) לחוק בתי המשפט [נוסח משולב], התשמ"ד-1984; רע"א 4153/12 הראל חברה לביטוח בע"מ נ' הזרע ג'נטיקס בע"מ (12.08.2012)).

כאן המקום להדגיש שתי נקודות: האחת היא כי בתי משפט קמא קבעו שהתביעה לא התיישנה והמשמעות היא שהדיון בתיק יימשך. ברם, בהנחה שנפלה טעות בהכרעה, והתביעה אכן התיישנה, יוצא כי מדובר בדיון מיותר. במקרה כזה מתעורר אפוא שיקול של יעילות ורצון למנוע בזבוז משאבים. אין זה אומר, כלל ועיקר, כי יש להיעתר לכל בקשת רשות ערעור שעניינה דחיית בקשה לסילוק על הסף מחמת התיישנות. למשל, ישנם מקרים שבהם התשתית העובדתית איננה ברורה ודיון שיאפשר את השלמתה עשוי לשפוך אור על ההכרעה. זה אינו המצב כאן, ולא בכדי הצדדים נמנעו מלטעון בכיוון זה. הנתונים העובדתיים הנדרשים להכרעה בשאלת ההתיישנות, אינם שנויים במחלוקת. הנקודה השנייה היא, כי השאלה המשפטית חורגת מד' אמותיו של המקרה הקונקרטי. מדובר בשאלה משפטית מורכבת. ראשית, עסקינן בהתיישנות על-פי כללי האג-ויסבי ולא לפי חוק ההתיישנות, והפסיקה בנושא דלה היא. שנית, והדברים קשורים, עסקינן בהתיישנות מהותית ולא דיונית, וזאת בשונה מההתיישנות המעוגנת בחוק ההתיישנות, התשי"ח-1958 (להלן: חוק ההתיישנות), וראוי להבהיר כי קיימת נפקות פרשנית לכך. שלישית, קיימת חשיבות עקרונית לשאלה הפרשנית הנקודתית הדורשת הכרעה. הכוונה לפרשנות התיבה "הוגשה תביעה". מהצטברות טעמים אלו, ולאחר עיון בבקשה ובתגובה לה, הגעתי לכלל מסקנה כי הבקשה מעלה שאלה עקרונית וכי נדרש להכריע בה כדי למנוע ניהול הליך מיותר. על כן, ובהתאם לסמכותי שלפי תקנה 410 לתקנות סדר הדין האזרחי, החלטתי לדון בבקשת הרשות לערער כאילו ניתנה רשות והוגש ערעור על-פי הרשות שניתנה. כן הוחלט כי דין הערעור – להתקבל.

7. נצלול במסע למים הטריטוריאליים של המשפט הימי, ובפרט של כללי האג-ויסבי. בשנת 1924 נחתמה בבריסל האמנה הבין לאומית לאיחוד תקנות מסוימות הנוגעות לשטרי מטען (הידועות בסחר הימי הבין-לאומי כ"תקנות האג"), אשר נועדה לאזן בין האינטרסים של מובילים ימיים לבין אלו של הנזקקים לשירותם, להביא להאחדת הדין החל בתחום זה במדינות שונות ולקבוע רמת אחריות אחידה בענף ההובלה

הימית (וראו גם ע"א 8205/16 CONTRASTOCK OY נ' THOR HORIZON, פסקה 8 לחוות דעתי (25.01.2018); סיליה וסרשטיין פסברג משפט בין-לאומי פרטי כרך ב 1462 (2013); ר' וולפסון "על מהותו המשפטית של שטר המטען" הפרקליט יא 361 (תשט"ו)). הוראות אמנה זו עוגנו בשנת 1926 בפקודת הובלת סחורות בים. במרוצת השנים נעשו שינויים באמנה זו, כאשר בשנת 1968 נערך בכריסל פרוטוקול לתיקון האמנה (להלן: פרוטוקול ויסבי), שהוביל לקבלת כללים המכונים כללי האג-ויסבי (The Hague-Visby Rules). בהתאם, בשנת 1992 תוקנה פקודת הובלת סחורות בים על מנת לאמץ, במסגרת התוספת לה, כללים אלו. בגדר תיקון זה גם שונה שם הפקודה לפקודת הובלת טובין בים. זהו, אפוא, בתמצית, מקורם של כללי האג-ויסבי בדין הישראלי (וראו דברי הסבר להצעת החוק לתיקון פקודת הובלת סחורות בים, התשנ"א-1991, ה"ח 2064 (להלן: הצעת החוק לתיקון הפקודה)).

8. ההוראה הרלוונטית לענייננו היא זו העוסקת בהתיישנות, המופיעה בסעיף III(6) לכללי האג-ויסבי. יוער כי בכללי האג המקוריים ההוראה הופיעה בנוסח אחר, ותוקנה בעקבות פרוטוקול ויסבי. ואולם לתיקון אין נפקות לשאלה המתעוררת בענייננו. התיקון, בעיקרו, הביא לכך שתקופת האחריות של שנה תחול על תביעות שעילתן היא אחריות כלשהי לטובין שנמסרו להובלה ולא רק על תביעות שעילתן אחריות להפסד או לנזק; וכן איפשר לצדדים לחוזה ההובלה להסכים על הארכת תקופת ההתיישנות (דברי הסבר להצעת החוק לתיקון הפקודה).

ההוראה הוצגה בפסקה 2 לעיל ולמען הנוחות היא תוצג גם להלן (בנוסחה בשפה העברית, כפי שהיא מופיעה בתוספת לפקודת הובלת טובין בים):

בכפוף להוראות סימן 6א, יהיו המוביל וכלי השיט פטורים, בכל מקרה, מאחריות כלשהי לגבי הטובין, אלא אם כן הוגשה תביעה לבית משפט תוך שנה אחת ממועד מסירת הטובין או מן המועד אשר בו אמורים היו להימסר; אולם, ניתן להאריך את התקופה האמורה, אם הסכימו על כך הצדדים לאחר שנוצרה עילת התביעה (ההדגשה הוספה).

נוסח ההוראה העדכנית בשפה האנגלית, הוא כדלקמן:

Subject to paragraph 6 bis the carrier and the ship shall in any event be discharged from all liability whatsoever in respect of the goods, *unless suit is brought within one year of their delivery or of the date when they should have been delivered*. This period may, however, be

extended if the parties so agree after the cause of action has arisen (emphasis added).

הוראת ההתיישנות, בין אם לפני התיקון שבוצע בעקבות פרוטוקול ויסבי, ובין אם לאחריו, קבעה כי בחלוף שנה מיום מסירת הטובין או מהיום שבו הם היו אמורים להימסר, יהיו המוביל הימי וכלי השיט פטורים מאחריות לגביהם. פטור זה מלמד על כך שמדובר בהוראת התיישנות מהותית. ודוקו: ניתן להבחין בין שני סוגים של התיישנות – התיישנות דיונית, השוללת את זכותו של התובע לקבל סעד מבית המשפט, אך אינה מפקיעה את זכותו המהותית גופה; והתיישנות מהותית, אשר משפיעה על הזכות גופה ועשויה להפקיע אותה (וראו טל חבקין התיישנות 11-10 (2015) (להלן: חבקין)). כך, להבדיל מהאמור בסעיף 2 לחוק ההתיישנות הקובע כי "אין בהתיישנות בלבד כדי לבטל את הזכות גופה", ההתיישנות הקבועה בסעיף III(6) לכללי האג-ויסבי מפקיעה את אחריותו של המוביל הימי במישור הדין המהותי ולא רק חוסמת את האפשרות הדיונית לתבוע אותו (וראו עניין Polska, עמ' 219; ע"א 3552/01 (Suiza) Banco Exterior SA ו' Zegluga Polska Spolka Akcyjna נט(4) 941, 949 (2005) (להלן: עניין Banco)). אם נהוג לתאר את ההתיישנות הדיונית כמגן ולא חרב (ראו, למשל, ע"א 522/71 בנין נ' בנין, פ"ד כח(2) 309, 326 (1974)), אזי ניתן להגדיר את ההתיישנות המהותית כנטילת החרב מהתובע וסיומה של המלחמה.

9. תכלית מרכזית של כללי האג והאג-ויסבי היא, כאמור, להביא לאחידות בכללים הנוהגים במדינות שונות, בקשר לחובותיהם ולזכויותיהם של מובילים ימיים מצד אחד ושל הנזקקים לשירותיהם מצד שני. נראה כי הצורך בהתקנת כללים אלה נבע מחוסר השוויון בעמדות המיקוח בין שני הצדדים לעסקת ההובלה. מעמדם החזק של המובילים הימיים אילץ בעבר את בעלי הזכויות במטענים להסכים לתניות בשטרי המטען שהגבילו מאוד את אחריותם של המובילים. כך, למשל, עובר להוראת ההתיישנות המעוגנת בכללי האג-ויסבי הקובעת תקופת אחריות של שנה, בעלי הזכויות במטענים נאלצו להסכים לתקופת התיישנות קצרה בהרבה, כגון חודש או חודשיים. נראה אפוא, כי תקופת ההתיישנות שנקבעה בסעיף III(6) לכללי האג-ויסבי נועדה לחזק, מחד גיסא, את הנזקקים לשירותי המוביל הימי על-ידי הארכת תקופת ההתיישנות שהייתה נהוגה בעבר; ומאידך גיסא לקבוע תקופת התיישנות קצרה דיה אשר תזרז הגשת תביעות, על מנת לאפשר למוביל הימי לשמור חומר ראיות ולברר את עובדות המקרה, בהינתן אופי הפעילות שלו – כמי שבא במגע עם גורמים רבים ושונים ברחבי העולם, וכן כמי שהנזקים שבגינם הוא נתבע עלולים להתרחש רחוק ממקום מושבו (לסקירה על תכליתם של כללי האג-ויסבי, ראו עניין Polska, בעמ' 227-228; עניין Banco, בעמ' 954-955; רע"א Bellina Maritime S.A. Monrovia 9444/00 נ' מנורה חברה לביטוח בע"מ, פ"ד

נו(4) 788, 795 (2002) (להלן: עניין Bellina)). התקופה הקצרה יחסית של התיישנות בתביעות כנגד מובילים ימיים, מעניקה ביטוי והכרה למרכיבים הייחודיים של ענף זה בחיי המסחר וכן מאפשרת לשמור על היציבות הכלכלית בו.

10. ועתה לענייננו. כאמור, ישנן שתי תביעות אשר הוגשו כנגד האנייה עובר למועד התיישנות התביעה – דהיינו תוך תקופת השנה – תביעת מילובר תערובות ותביעת הפניקס. האם אחת מהן יכולה לעצור את מירוץ ההתיישנות? ובמילים אחרות, האם אחת מהן עונה לדרישת "אלא אם כן הוגשה תביעה", המופיעה בסעיף III(6) לכללי האג-ויסבי? נדון תחילה בתביעת מילובר תערובות, שכזכור נקבע לגביה שהיא נעדרת זכות תביעה כנגד האנייה בגין הנזק שלכאורה נגרם למטען. קביעה זו נשענת על ממצאים עובדתיים של ערכאות קמא, שלא מצאתי סיבה להתערב בהם וזו נקודת המוצא של דיון זה.

מילובר תערובות מתמודדת עם קושי זה בטענה כי ניתן לתקן את כתב התביעה כך שהתובעת תהא מילובר אגש"ח, הגם אם התיקון ייעשה בחלוף שנה מהמועד שבו הטובין אמורים היו להימסר. הטעם לכך, לתפיסתה, הוא שמדובר בתיקון טכני בלבד – כתב התביעה בשני המקרים יהא זהה, פרט לשם התובעת. במצב דברים זה, לטענתה, אין לראות במועד התיקון כמועד הגשת התביעה לצרכי התיישנות, אלא במועד הגשת התביעה המקורית (וליתר דיוק, המועד שבו האנייה הוספה כנתבעת בתביעת מילובר תערובות – 24.4.2016). דא עקא, האנייה טוענת כי תקנה 26(ב) לתקנות סדר הדין האזרחי אינה מאפשרת זאת, שכן היא קובעת כי "הוסף או הוחלף בעל דין, רואים, לעניין התיישנות, את ההליכים לגבי בעל הדין החדש כאילו התחילו עם כתב התביעה המתוקן". דהיינו, לפי תקנה זו, במקרה שמילובר תערובות תתקן את כתב התביעה כך שהתובעת תהא מילובר אגש"ח, יראו במועד התיקון כמועד הרלוונטי להתיישנות התביעה, והרי מועד זה הינו לאחר שחלפה שנה מהיום שבו הטובין אמורים היו להימסר, כלומר לאחר שזכות התביעה כבר פקעה ואיננה עוד.

מילובר תערובות טענה בתגובה כי בהתאם לפסיקת בית משפט זה, על אף הוראת תקנה 26(ב) לתקנות סדר הדין האזרחי, ניתן לאפשר את תיקון כתב התביעה כך שמילובר אגש"ח תהיה רשומה כתובעת, וזאת מבלי שיראו במועד התיקון כמועד הרלוונטי למניין תקופת ההתיישנות, משום שהתיקון לא יוביל לחריגה מעילת התביעה המקורית (וראו ע"א 6590/10 עזבון המנוח פואד אשתייה נ' מדינת ישראל (28.5.2012) (להלן: עניין

אשתייה); רע"א 2607/12 אל על נתיבי אוויר נ' כלל חברה לביטוח בע"מ (29.4.2012) (להלן: עניין אל על)).

כאן המקום להעיר כי לצורך ניתוח טיעונה של מילובר תערוכות, לא אכריע בדבר הקשר המשפטי שבין תקנה מתקנות סדר הדין האזרחי שעניינה התיישנות, לבין השפעתה על כללי התיישנות שאינם מכוח חוק ההתיישנות, אלא ממקור אחר (וראו בהקשר זה ד"נ 36/84 טייכנר נ' איר-פרנס נתיבי אוויר צרפתיים, פ"ד מא(1) 589 (1987) (להלן: עניין טייכנר), שם נדונה שאלת תחולת הסדרי חוק ההתיישנות הכללי על הסדרי התיישנות בחוקים ספציפיים, ובפרט על ההתיישנות המהותית המקוצרת הקבועה באמנת ורשה). הסוגיה לא הועלתה על-ידי מי מהצדדים וניתן לדחות את טענתה של מילובר תערוכות גם מבלי להידרש לשאלה הכללית בדבר תחולתה של תקנה 26(ב). לצורך העניין אניח, כעמדת מילובר תערוכות, כי התקנה רלוונטית. תחילה אציג מדוע אין בפסיקה שהוצגה על-ידי מילובר תערוכות כדי לסייע לה, ולאחר מכן אראה מדוע ניתוח פרשני של התיבה "הוגשה תביעה" אינו מאפשר לתביעת מילובר תערוכות לעצור את מירוץ ההתיישנות, בין אם על דרך של תיקון כתב התביעה ובין אם בדרך אחרת.

ראשית, עניין אשתייה והפסיקה שקדמה לו (ראו את המקורות המובאים שם, בפסקה 11) מתייחסים להתיישנות דיונית, אך ענייננו עוסק בהתיישנות מהותית שמשמעותה פקיעתה של זכות התביעה, שחלפה לה מן העולם ואיננה עוד. נוכח שוני זה קשה להחיל, בוודאי באופן ישיר, את הפרשנות שניתנת להוראות העוסקות בהתיישנות דיונית, על הוראות העוסקות בהתיישנות מהותית (וראו גם עניין טייכנר, פסקאות 4-5 לפסק דינו של השופט ג' בך). התיישנות דיונית, מטבעה, מכירה בקיומה של הזכות גופה ולכן המתח בין ההיבט המהותי וההיבט הדיוני קיים, ועל הפרשן להביא אותו בחשבון. אלא שמתח זה כלל איננו קיים במקרה של התיישנות מהותית השוללת מניה וביה את עצם הזכות. לכן ריכוך הוראת התיישנות מסוג זה דורש לעבור משוכה גבוהה יותר מזו הנדרשת במקרה של התיישנות דיונית. ודוקו: אין זה אומר שבשדה הפרשנות מדובר בקווים מקבילים שלעולם לא יפגשו, אך ישנם מקרים שאופייה של ההתיישנות יביא לתוצאות פרשניות שונות. הלשון, ההקשר והתכלית הם אלה אשר יקבעו, אך סוג ההתיישנות – מהותית או דיונית – מהווה שיקול ממשי.

שנית, כדי לאפשר תיקון כתב תביעה מבלי שהוא ישפיע על תקופת התיישנות התביעה, נדרש שכתב התביעה המקורי יגלה עילה כנגד הנתבע ופרט, אפילו על דרך החסר, את העובדות המקימות לנתבע חבות. ראו, למשל, את האמור בע"א 728/79 קירוד

אגודה שיתופית חקלאית מרכזית למשקי עמק חפר והשומרון בע"מ נ' זייד פ"ד לד(4) 126,

: 132 (1980):

יכול וכתב התביעה המקורי מגלה עילה, אך ברצונו של התובע להביא בו שינוי, ויכול שכבר מלכתחילה לא הקים התובע עילת תובענה שלמה ובקשת התיקון באה להשלים את החסר. במקרה הראשון אין מניעה להיעתר לבקשת התיקון והוא – כשהתיקון אינו חורג מגדר עילת התובענה, כהגדרתה הרחבה. במקרה השני השאלה היא אך זאת: אם כלל כתב התביעה העיקרי מרכיבי יסוד כלשהם של העילה שמהם משתמעת, אפילו על דרך החסר, חבותו של הנתבע (ההדגשה הוספה; להרחבה, ראו חבקין, בעמ' 58-59).

ברם, כתב התביעה המקורי לא יכול לגלות עילת תביעה כנגד הנתבע ולבסס את חבותו, שעה שלתובע אין כל זכות תביעה כנגד הנתבע ביחס לסעד אותו הוא מבקש. להשקפתי, וכפי שהבהרתי בהקשר אחר, זהות הצדדים הינה חלק אינטגרלי מהמונח "עילה" לצרכי דיני ההתיישנות, שכן הצדדים מהווים חלק מהעובדות החיוניות הנדרשות לביסוס התובענה, והדברים יפים אף בעניינינו (וראו ע"א 8121/16 פלוני נ' שעבאני, פסקה 8 (13.12.2018) (להלן: עניין שעבאני)). לפיכך, מקום שבו אין יריבות בין הצדדים לכתב התביעה, לא ניתן לבסס את חבותו של הנתבע, ובמקרה כזה לא ניתן לתקן את כתב התביעה בדרך של הוספת או החלפת בעל דין, מבלי שהתיקון ישפיע על מניין תקופת ההתיישנות. כך בוודאי כאשר התובעת המקורית הינה אישיות משפטית קיימת, משוללת זכות תביעה, שהחליפה אישיות משפטית קיימת אחרת. זה איננו תיקון טכני. יובהר כי דינה של טעות קולמוס בשם התובעת שתוקנה בחלוף השנה מעורר שאלה אחרת, של תיקון טכני מובהק, אשר אינה נדרשת להכרעה כאן.

למען הבהירות יוער כי עניין אשתייה לא התייחס למצב שבו התובעים היו משוללי כל זכות תביעה כנגד הנתבע. באותו מקרה הוגשה תביעה נזיקית כנגד המדינה על רקע מותם של מספר מנוחים. התביעה הוגשה בשם עיזבונות המנוחים וחלק מיורשיהם, וזאת על אף שעזבון אינו אישיות משפטית וממילא אינו יכול להיות בעל דין. בית משפט זה התיר לתקן את כתב התביעה, על דרך של צירוף היורשים החסרים, אף כי בעת התיקון כבר חלפה תקופת ההתיישנות, בפסקו כי תיקון זה לא יוביל לחריגה מהותית מעילת התביעה המקורית, בכל הנוגע לתביעת העיזבונות (להבדיל מתביעת התלויים). אלא, שבשונה מהמקרה דנן, בעניין אשתייה כתב התביעה המקורי לא היה משולל כל עילת תביעה, שכן הוא הוגש גם בשם חלק מן היורשים הזכאים לתבוע. בנוסף,

בין עיזבון ליורשים קיימת זיקה משמעותית, בעוד שבמקרה שלפנינו כלל לא הובהר על-ידי המשיבה מהו היחס או מהי מידת הקרבה בין מילובר אגש"ח ומילובר תערוכות.

עוד יש להבחין בין המקרה דנן לבין המקרה שנדון ברע"א 2607/12 אל על נתיבי אוויר נ' כלל חברה לביטוח בע"מ (29.4.2012). באותו עניין נקבע על-ידי בית משפט זה כי אין מקום להתערב בקביעתו של בית משפט קמא, אשר התיר לתובעת לתקן את כתב תביעתה, למרות שחלף מועד התיישנות התביעה, וזאת מבלי שמועד התיקון יחשב למועד הגשת התביעה לצרכי התיישנות, היות שהתיקון אינו מוביל לחריגה מעילת התביעה המקורית. כך נפסק על אף שבכתב התביעה הייתה חסרה חוליה "בשרשרת היריבות" (שס, בפסקה 11) וכן למרות שבית המשפט אף היה נכון להניח כי מדובר בהתיישנות מהותית המפקיעה את זכות התביעה. אלא, שבמקרה זה ביקשה התובעת לתקן את כתב התביעה באופן שיוספו לו העובדות הדרושות לצורך הוכחת הקשר בין התובעת (וליתר דיוק, המבוטחת של התובעת) ובין בעלת זכות התביעה. התובעת טענה כי היא שלוחה של הגורם בעל זכות התביעה ולחלופין כי גורם זה הסב לה את כל זכויותיו במטען שניזוק. התיקון התאפשר ביחס לטענות במישור זה, ולא ניתן לומר כי התובעת הייתה מלכתחילה משוללת כל זכות תביעה כנגד הנתבעת, וכי לא העלתה בכתב התביעה טענות המבססות את חבות הנתבעת, הגם אם על דרך החסר. לא זה המקרה המונח בפנינו.

11. הנה כי כן אין במקרים שהציגה בפנינו מילובר תערוכות כדי לסייע לה. מהו, אם כן, הדין בסוגיה? כיצד יש לפרש את התיבה "הוגשה תביעה"?

מבחינה לשונית, סבור אני כי המונח "תביעה" בהקשר הנדון מתייחס לקיומה של תביעה תקינה בין צדדים מתאימים. התובע והנתבע הם היסודות הבסיסיים ביותר המרכיבים את התביעה, הם הגורמים שבלעדיהם אין, ובהיעדר מי מהם (או בהיעדר ייצוג תקין שלהם) התביעה איננה "תביעה" לצורך סעיף III(6) לכללי האג-ויסבי. עם זאת, המונח "תביעה" עשוי להשתנות בהתאם להסדר המשפטי שבמסגרתו הוא עולה, כתלות בהקשר ובתכלית אותו הסדר, ונכון יהיה לבחון את הסוגיה גם מבחינה תכליתית. אקדים ואומר כי בחינה תכליתית של הוראת ההתיישנות מלמדת כי רק תביעה תקינה, המוגשת על-ידי מי שזכאי לכך, יכולה לעצור את מירוץ ההתיישנות.

תחילה, אני סבור כי לא ניתן לאפשר מצב שבו תביעה שהוגשה כנגד פלוני, על-ידי אלמוני שכלל אינו זכאי להגיש את התביעה האמורה, תאפשר לכל דורש להגיש לאחר מכן תביעה כנגד אותו פלוני ללא הגבלת זמן. אפשרות כזו מותחת את גבולות

ההתיישנות יתר על המידה, ופוגעת באינטרס הלגיטימי של הנתבע שלא תרחף מעל ראשו עננת תביעות על זמנית. כך במיוחד כאשר לתובע הראשון בזמן כלל לא הייתה זכות תביעה כנגד הנתבע (יודגש שזו לא בהכרח המסקנה המתבקשת מקום שבו אין זהות מוחלטת בין התובע המוקדם למאוחר, אך קיימת ביניהם זיקה משמעותית דוגמת יחסי חליפות או שליחות – ראו, למשל, רע"א 5971/07 חסן נ' עזבון טעיד (11.11.2007)).

עוד יש לתת משקל לכך שעל כללי ההתיישנות, הן בפן הדיוני והן בפן המהותי, להיות ודאיים ובהירים. מדובר במערכת כללים החוסמת את הגישה לערכאות, או במקרה של התיישנות מהותית – המפקיעה את עצם זכות התביעה. נוכח השפעתה רבת המשקל, על כללי ההפעלה של מערכת זו להיות ברורים למשתמש, על מנת שידע לכלכל את צעדיו בהתאם, וימנע מטעויות תמות לב שיגבו ממנו מחיר גבוה. כפי שהבהרתי בעניין שעבאני:

דיני ההתיישנות מאופיינים במערכת כללים קשיחה. המטרה היא לקבוע קו ברור על ציר הזמן, המחייב את בית המשפט לדחות תביעה שהתיישנה, וזאת מבלי להקנות לו שיקול דעת בעניין, למעט חריגים שחלקם יצירי פסיקה וחלקם יצירי החקיקה (לחריגים ראו, למשל, בהתאמה ע"א 9128/11 טנוס נ' בולוס ובניו חברה לאירוח ותיירות בע"מ (22.12.14); סעיף 8 לחוק ההתיישנות – התיישנות שלא מדעת, המקנה לבית המשפט שיקול דעת שאיננו עניין של תחשיב גרידא). כמו בתמרור המופיע בדרך, על הוראות ההתיישנות להיות ברורות, לכוון התנהגות ולהציב קו אחרון לתובעים ונתבעים פוטנציאליים.

לכך יש להוסיף כי ייתכן שתביעה לא תקינה וביתר שאת, באופן מובהק, אינה מתמרצת את הנתבע לשמור את ראיותיו. כך או כך, גם אם אתעלם מאפשרות זו ואניח כי במקרה שלפנינו האנייה שמרה את ראיותיה נוכח תביעת מילובר תערובות, אין זה מן הראוי שבכל מקרה ומקרה יידרש בית המשפט לבדיקה האם הנתבע שמר את ראיותיו, ובהתאם לכך יקבע האם חלה התיישנות. לא זה האופן שבו ראוי להפעיל את דיני ההתיישנות, המשפיעים באופן משמעותי על תובעים ונתבעים בפועל ובכוח. על דינים אלו להיות ודאיים, ברורים וקלים לפיענוח.

כמו כן, אחת מהתכליות העומדות בבסיס הוראת ההתיישנות המקוצרת היא, כאמור, זירוז הגשת תביעות כנגד המוביל הימי נוכח אופי פעילותו המלווה בקושי לשמור ראיות לאור מגעיו עם גורמים שונים ברחבי העולם והאפשרות להיתבע בגין נזקים שנגרמו רחוק ממקום מושבו. לכך יש להוסיף כי עסקינן בסחר בין-לאומי אשר מעצם טבעו דורש קביעה מהירה של זכויותיהם וחובותיהם של הצדדים השונים, על מנת

לאפשר מסחר תקין. ראו למשל את דבריו של הנשיא מ' שמגר, אשר הוזכרו גם בעניין Banco, ונכתבו בהקשר אחר אך יפים גם לענייננו, בהבהירם את החשיבות בקביעת התיישנות מקוצרת בתחום הסחר הבינ-לאומי:

[...] חוק המכר הבינלאומי עניינו בעסקאות בינלאומיות, שבהן הוודאות המשפטית היא בעלת חשיבות רבה. עצם חקיקתו של החוק נועדה ליצור ביטחון משפטי בדרך של יצירת אחידות ומניעת החלת דיניה הפנימיים של כל מדינה ומדינה. עסקאות בינלאומיות מבטאות, לעתים, מעברים רבים של המוצר, מארץ לארץ, עד הגיעו לידי הצרכן. קביעה מהירה של המצב המשפטי הכרחית כדי ליצור ודאות בזכויותיהם ההדדיות של כל המעורבים בעסקה. קביעת תקופת התיישנות של שנה אחת איננה נעוצה בטעם המרכזי המקובל של התיישנות, היינו שמירת ראיות, אלא לשם קביעה מהירה של המצב המשפטי בין הצדדים לעסקה..." (ע"א 132/85 אמרופא א.ג. נ' ה.ש.י. המגדר - תעשיות פלדה בע"מ, מא(4) 477, 487 (1987)).

12. בנוסף, בבוא בית המשפט לקבוע את הפרשנות הראויה להוראות אמנה, עליו להיעזר באופן שבו זו פורשה בפסיקה הזרה (עניין Polska, בעמ' 227; עניין Bellina, בעמ' 796), בוודאי כשמדובר בפרשנות אמנה שתכליתה, בין היתר, להביא להאחדת הדין. עיון בפסיקה הזרה מגלה כי תביעה שהוגשה על-ידי מי שאינו זכאי לכך, לא יכולה להיחשב לתביעה העוצרת את מירוץ התיישנות. ראו, למשל, [1988] The "Nordglimt" Q.B. 183, 192-193 (להלן: עניין Nordglimt):

Somebody who has no title to sue the carrier, as was the case in *Cia Colombiana de Seguros v Pacific Steam Navigation Co*, clearly cannot suffice to prevent the carrier from being discharged from liability: "***'Suit brought' must mean suit brought by the person properly entitled to bring it***" [...] ***The plaintiff must accordingly be the competent plaintiff*** in respect of the cause of action which he is seeking to assert in the subsequent proceedings (emphasis added)

וראו גם *Compania Colombiana de Seguros v. Pacific Steam Navigation Co.*, [1965] 1 Q.B. 101, 129 (להלן: עניין *Compania Colombiana*); *Transworld Oil (USA) Inc v. Minos Compania Naviera SA* [1987] 2 Lloyd's Rep. 48, 58 (להלן: עניין *William Tetley*); *Marine Cargo Claims* 1673 (4th ed. 2008).

מהאמור לעיל נובע כי על-פי הוראת סעיף III(6) לכללי האג-ויסבי, לא ניתן לראות בתביעה שהוגשה על-ידי מי שאינו זכאי לכך כתביעה העוצרת את מירוץ ההתיישנות.

13. ועתה לתביעת הפניקס. כזכור, ביום 5.4.2016, עובר לחלוף שנה מהיום שבו הטובין אמורים היו להימסר, הגישה הפניקס – מבטחת המטען – תביעה כנגד האנייה בגין הנזק שלכאורה נגרם למטען, אשר נסתיימה בהסדר פשרה בין הצדדים. האם יש בתביעה זו כדי לעצור את מירוץ ההתיישנות ולאפשר למילוכר אג"ח להגיש תביעה לאחר חלוף שנה מהמועד שבו התביעה אמורה הייתה להתיישן? במילים אחרות, האם הגשת תביעה על-ידי מבטח כנגד מוביל ימי, עוצרת את מירוץ ההתיישנות ביחס לתביעת בעל המטען המבוטח את המוביל הימי? אני סבור כי התשובה לכך שלילית.

מבחינה לשונית, דעתי היא כי ככל שהוגשה תביעה תקינה בין צדדים מתאימים, לשון צמד המילים "הוגשה תביעה" אינה חד משמעית. זאת ביחס לשאלה האם תביעה שהוגשה על-ידי תובע מסוים, יכולה לעצור את מירוץ ההתיישנות ביחס לתביעתו של תובע אחר, או שמא החריג של הגשת תביעה אחרי השנה, חל רק כאשר אותו תובע הגיש את התביעה המוקדמת והמאוחרת. מכאן שיש לפנות לתכלית הסעיף.

כאמור, בעת הכרעה בשאלה פרשנית זו יש לשאוף לפרש את כללי האג-ויסבי באופן שיקדם את אחידות הדין. הדבר נכון, ככלל, ביחס לכל מקרה של פרשנות כללים שמקורם באמנות ובמסמכים בין-לאומיים, ובפרט ביחס לכללים שתכליתם היא, בין היתר, לקבוע רמת אחריות אחידה במדינות שונות על רחבי הגלובוס. אלא שבעוד שישנה תמימות דעים לגבי כך שרק תובע בעל זכות תביעה יכול לעצור את מירוץ ההתיישנות, לא ברור האם תביעה שהוגשה על-ידי מי שזכאי לכך, יכולה למנוע התיישנות תביעה שהוגשה על-ידי תובע אחר, אשר גם הוא זכאי לתבוע את אותו הנתבע.

בעניין *Compania Colombiana* הוגשה תביעה נגד בעלים של אנייה לבית משפט בניו יורק בטרם חלפה שנה ממועד מסירת הטובין או מהמועד שהם היו אמורים להימסר, וזו נדחתה מטעמים של היעדר סמכות. חמש שנים לאחר מכן הוגשה תביעה נוספת בבריטניה, ובית המשפט קבע כי הגשת התביעה בניו יורק לא עצרה את מירוץ ההתיישנות, בין היתר משום שהביטוי "אלא אם כן הוגשה תביעה לבית משפט" לא מתייחס לתביעה שהוגשה במסגרת הליך אחר בפני פורום אחר, ובלשון כב' השופט J Roskill:

I think that the true proposition in English law is this: that where in an action in the English courts the plaintiff seeks relief and the defendant pleads limitation, the issue which an English court has to determine *is whether the action before the court, and not some other action*, has been instituted within the relevant limitation period (emphasis added).

על פניו פסיקה זו מלמדת כי לא ניתן לעצור את מירוץ ההתיישנות במקרה שמדובר בהליכים מקבילים שהוגשו בפני פורומים שונים. ברם, כפי שהובהר היטב בעניין Polska (בעמ' 225-227), אין בפסק דין זה כדי לסייע לענייננו, הן משום שתחולתו מוגבלת לנסיבות המיוחדות שהתקיימו בגדרו, שעיקרן היעדר סמכותו של בית המשפט לדון בתביעה הראשונה שהוגשה; הן משום שהוא נשען בעיקר על תפיסת הדין האנגלי בסוגיה, ולא על שיקולים פרשניים המותאמים לכללי האג-ויסבי; והן משום שבשנים הרבות שחלפו מאז מתן פסק הדין, למעלה מחמישה עשורים, הועלתה כנגדו ביקורת רבה בספרות ובפסיקה הזרה ונראה שחל בו כרסום. כך, למשל, בפסק הדין *Hispanica de Petroleos SA v Vencedora Oceanica Navegacion SA*, [1986] 1 Lloyd's Rep 211, 231 הבהיר בית המשפט לערעורים, בהיותו ערכאה גבוהה יותר מזו שקבעה את עניין *Compania Colombiana*, כי אין לראות בעניין זה כבעל תחולה כללית. כך הובהר גם בפסק הדין בעניין *Deep Sea Maritime Ltd v Monjasa A/S* [2018] EWHC : *Compania Colombiana* 1495, paragraph 92 (Comm)

[T]he circumstances of international litigation are too complex and diverse for that simple answer to prevail. Issues arose as to the treatment of actions for the arrest of ships [...]; the position where a court with jurisdiction decided that another court with jurisdiction was a more convenient forum for the determination of the dispute; or clauses which gave an option (perhaps an asymmetric one) to elect for a particular forum which might only be exercised after proceedings had been commenced. Court decisions grappling with these issues have led to a considerable gloss on the words of Article III Rule 6. The author of *Voyage Charters* (4th ed., 2014) at 85.185 describe the position as follows:

'It was once thought that suit must be brought in the same jurisdiction in which the dispute is ultimately decided and that the bringing of suit in other jurisdictions did not prevent a claim being time-barred before the correct court if suit before that court was not brought in time; it was

thought that the words 'unless suit is brought within one year' mean 'unless the suit before the court is brought within one year' and not 'unless the suit is brought anywhere within one year ... The universal application of that approach was undermined and its underlying correctness challenged such that it may be said with some confidence that the law is now that proceedings do not have to be brought in the same forum as that in which the claim is ultimately determined'.

נראה אפוא כי הפסיקה הזרה מלמדת כי על אף ההלכה שנקבעה בעניין *Compania Colombiana*, הליכים מקבילים שהוגשו בפני פורומים שונים אכן יכולים לעצור את מירוץ ההתיישנות. כך גם פסק בית משפט זה בעניין *Polska*, בקובעו כי הגשת תביעה בבית משפט מוסמך כלשהו בתוך תקופת השנה (באותו עניין הוגשה התביעה בניו יורק), על-ידי מי שזכאי לכך, מספיקה על-מנת לעצור את מירוץ ההתיישנות עבור תביעה שהוגשה בישראל. אלא שהפסיקה הזרה שהציגו הצדדים בפנינו (לרבות עניין *Nordglint* שאליו התייחסה המשיבה בהרחבה), כמו גם עניין *Polska* הישראלי, התמקדו בעיקרם בשאלה אחרת, והיא האם תביעה שהוגשה על-ידי מי שזכאי לכך, בפני פורום זר המוסמך לדון בתביעה, יכולה לעצור את מירוץ ההתיישנות עבור תביעה אחרת, בין אותם צדדים (או בין צדדים בעלי זיקה רלוונטית), שהוגשה בפני פורום אחר. דהיינו, הגורם המשתנה שנדון בפסיקה זו הוא פורום הגשת התביעה, בעוד שבעניינינו הגורם המשתנה בין התביעות הוא הצדדים לתביעה, וליתר דיוק – זהות התובעת. כזכור, בתביעה הראשונה התובעת היא הפניקס – מבטחת המטען, בעוד שבתביעה השנייה התובעת עתידה להיות מילובר אגש"ח – היא בעלת המטען והצד החתום על שטר המטען.

להשקפתי, אין זה ראוי להסיק מההלכות המתירות לתביעה שהוגשה בפורום אחר לעצור את מירוץ ההתיישנות, ככאלו המאפשרות גם לתביעה שהוגשה על-ידי תובע אחר לעשות כן. כפי שצינתי לעיל, זהות הצדדים הינה חלק אינטגרלי מהמונח "עילה", מסיפור המעשה, לצרכי דיני ההתיישנות, וכלל המתיר לשנות את זהות התובעים מבלי שתהיה לכך השלכה על תקופת ההתיישנות, מכרסם בוודאות מערכת כללי ההתיישנות ובעקרון סופיות הדיון. על קו הגבול המפריד בין צדדים שיכולים להחליף זה את זה בתום תקופת השנה ובין אלו שלא, להיות ברור. כאמור, אין זה ראוי שבית המשפט יבחן בכל מקרה באופן פרטני האם הוגשמו תכליות ההתיישנות – למשל, שמירת ראיות – ובהתאם לכך יקבע האם התביעה הראשונה בזמן שהוגשה על-ידי תובע פלוני יכולה לעצור את מירוץ ההתיישנות ביחס לתביעה מאוחרת בזמן שהוגשה על-ידי תובע אלמוני. דווקא משום שדיני ההתיישנות משפיעים באופן משמעותי על זכויותיהם של הצדדים,

עליהם להיות ברורים וקלים לפיענוח. כמובן, וכפי שהוזכר לעיל, ייתכנו חריגים, כגון מצבים שבהם קיימים יחסי חליפות או שליחות בין הצדדים לתביעות השונות, אשר יאפשרו לעצור את מירוץ ההתיישנות הגם שקיימת שונות בין הצדדים לתביעה – אך אין זה המצב בעניינינו וממילא המשיבה לא טענה זאת.

14. כמו כן, וכפי שפורט בהרחבה לעיל, ישנם מספר שיקולים נוספים המבהירים מדוע אין בתביעת הפניקס כדי לעצור את מירוץ ההתיישנות עבור תביעת מילוכר אגש"ח: ראשית, מדובר בהתיישנות מהותית המפקיעה את זכות התביעה וקיים קושי לכרסם בה. שנית, יש להגן על האינטרס הלגיטימי של הנתבע שלא תרחף מעל ראשו עננת תביעות על זמנית, כך שכל תביעה שהוגשה על-ידי מאן דהוא עובר לחלוף שנה מהמועד הרלוונטי, תשלול ממנו לעד טענת הגנה של התיישנות. שלישית, יש לזרז הגשת תביעות כנגד מובילים ימיים נוכח אופי פעילותם המלווה בקושי לשמור ראיות, והעובדה כי עסקינן בסחר בין-לאומי אשר מעצם טבעו דורש קביעה מהירה של זכויותיהם וחובותיהם של הצדדים השונים. אכן, מן הצד השני עומד השיקול כי סילוק תביעה על הסף מהווה צעד דרסטי ויש לנקוט בו בזהירות מרובה תוך מתן משקל לזכות החוקתית של הגישה לערכאות (רע"א 901/07 מדינת ישראל - הוועדה לאנרגיה אטומית נ' עדנה גיא-ליפל, סד(2) 110, 82 (2010); ע"א 2728/06 פלונית נ' מרכז רפואי טורוקה (24.3.2008)). אולם, באיזון בין השיקולים נראה כי הכף נוטה שלא לאפשר את עצירת מירוץ ההתיישנות במקרה דנן. פרשנות אחרת המתירה לעצור את מירוץ ההתיישנות, כלפי כולי עלמא ולזמן בלתי מוגבל, אך בשל תביעה שהוגשה על-ידי גורם כלשהו בשל עילה דומה, תפגע פגיעה חמורה במובילים ימיים ותסכל את תכליות הוראת ההתיישנות המעוגנת בכללי האג-ויסבי.

15. סיכומו של דבר, לאחר עיון בבקשה ובתגובה לה – החלטתי להעניק רשות ערעור ולדון בבקשה כבערעור. זאת כדי למנוע ניהול הליך משפטי מיותר ולנוכח הסוגיה המשפטית המתעוררת. הערעור מתקבל. החלטות בתי משפט קמא בטלות. יש לדחות את התביעה על הסף מחמת התיישנות. המשיבה תישא בשכר טרחת עורכי דינה של המבקשת ובהוצאותיה, בגין כל ההליכים, בסך 35,000 ש"ח.

ניתן היום, ז' באייר התשע"ט (12.5.2019).

ש פ ט